
УДК 338.431:330.322

JEL класифікація: O13; Q13; Q18; R58

[https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(32\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(32))

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНЬ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ Й ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

ВАСИЛИНА Орія Романівна

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки
Львівський національний університет природокористування
<https://orcid.org/0000-0003-2124-3792>
ovasylyna@ukr.net

ПОПАДИНЕЦЬ Назарій Миколайович

доктор економічних наук, старший дослідник, заступник директора з науково-педагогічної роботи, професор кафедри економіки і маркетингу, Навчально-науковий інститут просторового планування та перспективних технологій
Національний університет «Львівська політехніка»,
старший науковий співробітник відділу регіональної економічної політики
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»
<https://orcid.org/0000-0002-7556-6135>
popadynets.n@gmail.com

САДУРА Оксана Борисівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів,
обліку і аналізу Навчально-наукового інституту просторового планування та перспективних технологій Національний університет «Львівська політехніка»
<https://orcid.org/0000-0001-7898-9128>
e-mail: oksana.b.sadura@lpnu.ua

ПІТЮЛИЧ Михайло Михайлович

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і банківської справи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
<https://orcid.org/0000-0002-2787-0378>
pitjuluch0311@gmail.com

На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки нагальною є потреба у оптимізації управлінських форм, особливо у сфері рослинництва. З огляду на збільшення вимог ринків, як внутрішніх, так і глобальних, до продукції рослинництва, аграрним виробникам важливо не лише нарощувати обсяги виробництва, але й істотно покращувати якість, екологічність та конкурентноздатність своєї продукції. Водночас, процеси інтеграції аграрних виробників та створення їх об'єднань ще не отримали достатнього наукового освітлення, що викликає потребу у детальному аналізі та дослідженні цих явищ.

Метою статті є дослідження особливостей організації об'єднань аграрного виробництва та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва.

Основну увагу в статті акцентовано на тому, важлива роль розвитку аграрного сектору припадає на рослинництво, а саме на ягідництво. Визначено основні особливості розвитку ягідництва, серед основних, які мають найбільший вплив на галузь це: природно-кліматичні умови, сезонність, специфіка вирощування тощо. Досліджено складові планування виробничого процесу у об'єднаннях аграрного сектору в сучасних умовах. Визначено місце регіонів України у виробництві плодів і ягід. Наведено динаміку площ, урожайності, валового збору плодів і ягід за категоріями господарств України за 2019–2022 рр. і динаміку площ плодових і ягідних насаджень, їх закладання й вибуття в сільськогосподарських підприємствах України. Встановлено, що рівень продажів плодово-ягідної продукції різноманітного асортименту на внутрішньому ринку зумовлюється біологічними характеристиками плодових та ягідних культур різних порід і сортів, які культивуються у відмінних кліматичних умовах різних регіонів України.

Запропоновано складові формування механізму конкурентоспроможності продукції ягідництва в умовах сьогодення. Встановлено етапи оцінки конкурентоспроможності об'єднань аграрного сектору. Доведено, що для всебічної оцінки конкурентоспроможності аграрної продукції критично важливо обрати критерії, що відображають цілісний економічний потенціал аграрного підприємства, а також оцінюють ефективність використання цього потенціалу і результати як виробничої, так і комерційної діяльності.

***Ключові слова:** аграрний сектор, конкурентоспроможність, механізми, аграрні об'єднання, сільське господарство, рослинництво, ягідництво, споживання.*

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION ASSOCIATIONS AND THE FORMATION OF A MECHANISM AND ASSESSMENT OF THE COMPETITIVENESS OF CROP PRODUCTS

VASYLYNA Orysia

Lviv National Environmental University

POPADYNETS Nazariy

Lviv Polytechnic National University,

Dolishnyi Institute of Regional Research of NAS of Ukraine

At the current stage of development in the agricultural sector of the economy, there is an urgent need for optimization and improvement of management forms, particularly in horticulture. Given the increasing demands of both domestic and global markets on horticultural production, it is essential for agricultural producers not only to increase production volumes but also to significantly enhance the quality, environmental sustainability, and competitiveness of their products. Simultaneously, the processes of integration of agricultural producers and the formation of their associations have not yet received sufficient scientific attention, necessitating a thorough analysis and study of these phenomena.

The aim of the article is to explore the characteristics of organizing agricultural production associations and forming mechanisms for assessing the competitiveness of horticultural products.

The article primarily focuses on the crucial role of horticulture, specifically berry cultivation, in the development of the agricultural sector. The main features influencing the industry, such as natural-climatic conditions, seasonality, and specifics of cultivation, have been identified. Components of planning the production process in agricultural sector associations under current conditions have been examined. The role of Ukrainian regions in fruit and berry production has been determined. The dynamics of the area, yield, and gross harvest of fruits and berries for various types of farms in Ukraine from 2019 to 2022, as well as the dynamics of planting and removal of fruit and berry plantations at agricultural enterprises in Ukraine, have been presented. It has been established that the level of sales of a diverse assortment of fruit and berry products in the domestic market is determined by the biological characteristics of fruit and berry crops of different breeds and varieties cultivated under the distinct climatic conditions of various regions in Ukraine.

Components for forming a mechanism of competitiveness for berry production in current conditions have been proposed. Stages for assessing the competitiveness of agricultural sector associations have been identified. It has been proven that for a comprehensive assessment of the competitiveness of agricultural products, it is critically important to select criteria that reflect the overall economic potential of an agricultural enterprise, as well as evaluate the efficiency of its utilization and the results of both production and commercial activities.

Keywords: *agricultural sector, competitiveness, mechanisms, agricultural associations, agriculture, horticulture, berry cultivation, consumption.*

ВАСИЛИНА, О., ПОПАДИНЕЦЬ, Н., САДУРА, О., & ПІТЮЛИЧ, М. (2023). ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНЬ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ Й ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА. *Development Service Industry Management*, (4), 212–221. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(32\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(32))

PVASYLYNA O., POPADYNETS, N., SADURA, O., & PITYULYCH, M. (2023). FEATURES OF THE ORGANIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION ASSOCIATIONS AND THE FORMATION OF A MECHANISM AND ASSESSMENT OF THE COMPETITIVENESS OF CROP PRODUCTS. *Development Service Industry Management*, (4), 212–221. [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4\(32\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-4(32))

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасний етап розвитку аграрного сектору економіки вимагає оптимізації та вдосконалення форм управління в аграрному виробництві, зокрема у рослинництві. Зростаючі вимоги глобальних та внутрішніх ринків збуту продукції рослинництва ставлять перед аграрними виробниками завдання не тільки збільшити обсяги виробництва, але й значно підвищити якість продукції, її екологічність та конкурентоспроможність. Водночас, процеси інтеграції та формування об'єднань аграрних виробників залишаються недостатньо дослідженими, що обумовлює потребу у глибокому вивченні цих процесів.

Формування ефективних об'єднань, які б змогли успішно конкурувати на ринку, вимагає визначення чітких механізмів управління, стратегічного планування та оптимізації виробничих процесів. Значна роль в цьому процесі належить створенню та впровадженню інноваційних методів оцінки конкурентоспроможності продукції, що дозволить не тільки виживати на ринку, але й активно розвиватися, реагуючи на зміни попиту та пропозиції.

Аналіз досліджень та публікацій

Тематика розвитку аграрної сфери України, зокрема відгалуження рослинництва, завжди знаходилась у фокусі досліджень вітчизняних вчених. Значний внесок у вивчення цих питань зробили такі відомі науковці, як Бечко П. К., Пташник С. А., Лиса Н. В., Нагорна Ю. І. [1], Білоченко А. [2], Громов О. [3], Іщенко Я. П. [4], Лучечко Ю., Гордійчук А. [5], Макалюк І.В., Кашпуренко Т., Баранніков М. [6], Присяжнюк М.В. та ін. [7], Лупенко Ю.О. та ін. [8-9]. Ретельний огляд їхніх робіт підтверджує наявність як позитивних динамік, так і множини нерозв'язаних проблем у цій сфері, що вимагає детального аналізу сучасного стану аграрного виробництва. Особливу увагу слід приділити визначенню ключових тенденцій у галузі рослинництва та перспективам її розвитку на сучасному етапі в Україні.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження особливостей організації об'єднань аграрного виробництва та формування механізму й оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва.

Виклад основного матеріалу

Аграрний сектор сьогодні є важливим для всієї сфери економіки країни. Його головна мета полягає в тому, щоб забезпечити населення продовольством та промисловістю сировиною. Слід зауважити, що сільське господарство є сферою економіки, яка значною мірою залежить від природно-кліматичних умов та від землі як важливого природного ресурсу. Земля є не лише об'єктом і засобом праці, а й ключовим виробничим фактором у промисловості. Однак, через забруднення та знос, земля може стати непридатною для сільськогосподарського використання. Тому важливо здійснювати розумне використання землі.

Функціонування сільського господарства залежить від поєднання продуктивних сил, які включають організаційно-економічні, техніко-економічні та соціально-економічні.

Перед організацією виробництва плодів і ягід необхідно враховувати специфіку їх вирощування (рис. 1).

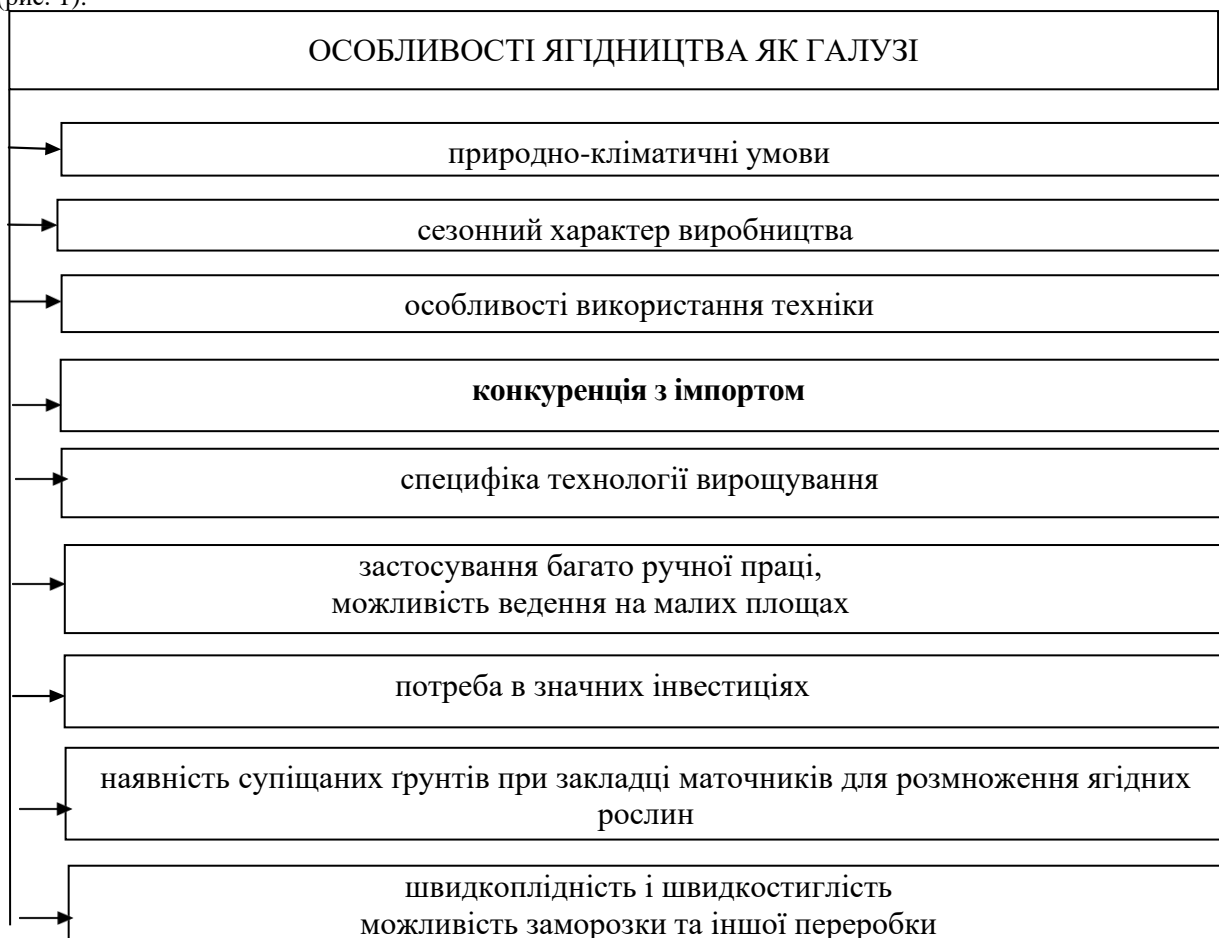

Рис. 1. Особливості ягідництва

Джерело: розробка автора

Щороку в усьому світі споживається все більше ягід. За статистичними даними споживання зростає на 3-4% щорічно. Попит на ягідну продукцію в основному створюють країни з високим рівнем доходу. Більшість ягідної продукції споживають у свіжому вигляді, третина заморожують для перепродажу в магазинах, в основному для розливу та інші промислові цілі. Географічний розподіл насаджень, традицій виробництва та культури у світі нерівномірний. Однак ягоди вирощують у багатьох країнах світу. Полуницю вирощують у понад 70 країнах, малину – у понад 40 країнах, смородину – у понад 30 країнах. Найбільші площі вирощування лохини розташовані в країнах Північної Америки та Європейського Союзу.

Україна є одним із найбільших у світі виробників малини та смородини [10]. На фруктовому ринку конкурують не окремі компанії, а виробники цілих країн. У багатьох сферах плодово-ягідного асортименту з Україною конкурують Польща, Туреччина, Іспанія, Марокко, Сербія та Болгарія. Україна має значний природно-кліматичний, матеріально-технічний та людський потенціал для виробництва ягідної продукції. Проте структура галузі садівництва, її характер, нерозвиненість або відсутність відповідної інфраструктури, приватизаційні процеси в аграрному господарстві України та необхідність значних інвестицій у модернізацію

галузі суттєво уповільнили її розвиток порівняно з сучасним інноваційним оновленням садівничої та ягідної галузі провідних країн.

За даними Державної служби статистики України, суниця і полуниця, малина і ожина, смородина і лохина входять до п'ятірки найбільших ягідних культур в Україні за площею посівів.

Враховуючи специфіку галузі та стратегію підприємства, що веде сільськогосподарську діяльність, лише тоді доцільно обирати спеціалізацію виробництва. Адже саме спеціалізація і концентрація впливають на економічний результат і визначають ефективність виробництва. Слід, зазначити, що через розгалужену систему посередництва, що діє за власними правилами та умовами, фермери практично не можуть досягти запланованого прибутку і часто зазнають збитків через низькі закупівельні ціни на сільськогосподарську продукцію замість високих доходів, що в кінцевому підсумку впливає на рентабельність і відтворення галузі. Тому організація виробництва сільськогосподарської продукції повинна обов'язково враховувати елементи планування виробничого процесу, від яких залежить успіх агробізнесу та високі економічні результати об'єднань аграрної сфери (рис. 2).

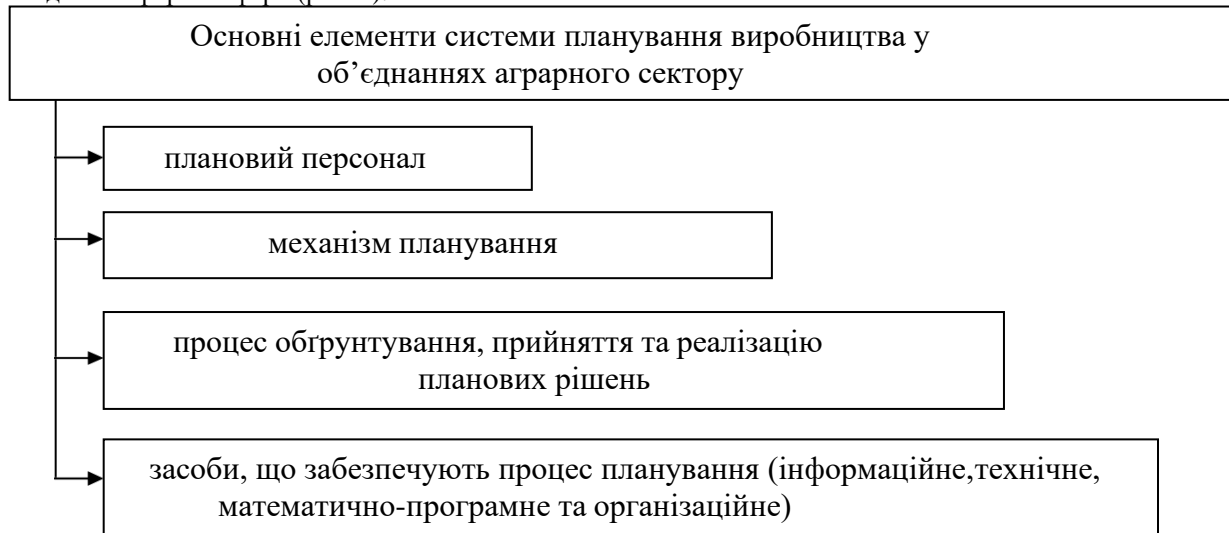

Рис. 2. Складові планування виробничого процесу у об'єднаннях аграрного сектору в сучасних умовах
Джерело: [11].

В Україні основними виробниками плодів і ягід в останні десятиліття залишаються особисті селянські господарства, їхня частка становить близько 83%.

З метою покращення сортової структури плодово-ягідних насаджень громадських господарств відповідно до потреб ринку рекомендується довести питому вагу ягідних насаджень до 3-5% від загальної площі насаджень. Промислові ягідні насадження площею 20-30 га і більше доцільно створювати в районах роботи плодопереробних підприємств у приміських господарствах. Посіви лохини забезпечують окупність інвестицій, стаючи таким чином важливим джерелом їх накопичення. Це один із надійних внутрішніх інвестиційних резервів при створенні плодово-ягідних насаджень. Наприклад, польські фермери та садівники набагато краще використовують інвестиційні можливості ягідних культур, ніж вітчизняні агровиробники. Якщо частка ягід у валовому зборі продукції садівництва в Україні не перевищує 1,5-2%, то в Польщі – 15-20% [12].

Для ефективного функціонування плодово-ягідного ринку в Україні необхідно враховувати проблеми, пов'язані з низькою якістю, обмеженим асортиментом продукції, відсутністю упаковки та упаковки, що підходить для споживача, наявністю сезонної та регіональної продукції, а також як коливання цін та обсягів реалізації продукції, відсутність реклами продукції вітчизняних виробників та її слабка захищеність від імпортних товарів. У міру збільшення виробництва слід приділяти увагу оптимальному перерозподілу продукції. Бізнес-мікс повинен відповідати попиту. Попит формується під впливом демографічних, якісних і вартісних факторів, тобто залежить від кількості людей, рівня їх доходів, якості і вартості товарів, а також від реклами. Постачання залежить від природних, організаційних, економічних і технологічних факторів. До перших належать клімат, родючість ґрунтів і рельєф [10].

Обсяг реалізації плодово-ягідної продукції різного асортименту на внутрішньому ринку залежить від біологічних особливостей помологічних порід і сортів, що вирощуються в різних регіонах. Так, зернові плоди надходили переважно з Вінницької, Закарпатської, Львівської, Рівненської, Чернівецької та Хмельницької областей – до 60% (610 тис. тонн), а кісточкові – з Дніпропетровської, Донецької, Одеської, Полтавської та Хмельницької областей – 50%, ягід – з Дніпропетровської, Донецької, Житомирської областей – до 40%, горіхів – з Хмельницької, Одеської, Полтавської, Дніпропетровської та Донецької областей – 50%.

Виробництво плодів і ягід в Україні є нерівномірним, оскільки залежить від агрокліматичних умов, забезпеченості засобами виробництва, впровадження інноваційних технологій та історичних умов вирощування окремих порід і сортів на певній території (табл. 1). Для вирощування плодово-ягідної продукції найбільш сприятливі регіони з м'яким кліматом, достатньою вологістю і максимальною кількістю сонячних днів у році.

Серед регіонів України лідером за площею є Вінницька область. Дещо збільшилися динамічні площі в Тернопільській, Житомирській, Львівській та Херсонській областях – на 3-5%.

Таблиця 1.

Місце регіонів України у виробництві плодів і ягід

Україна		Частка, %	Місце
		100,0	x
1	Вінницька	13,6	1
2	Волинська	1,8	19
3	Дніпропетровська	6,8	4
4	Донецька	4,9	7–8
5	Житомирська	2,4	17
6	Закарпатська	6,4	5
7	Запорізька	3,1	14
8	Івано-Франківська	2,2	18
9	Київська	3,3	12–13
10	Кіровоградська	1,3	22
11	Луганська	1,6	20–21
12	Львівська	5,0	6
13	Миколаївська	1,6	20–21
14	Одеська	3,9	11
15	Полтавська	4,9	7–8
16	Рівненська	4,6	9
17	Сумська	0,8	24
18	Тернопільська	3,3	12–13
19	Харківська	4,1	10
20	Херсонська	3,0	15
21	Хмельницька	9,5	2
22	Черкаська	2,6	16
23	Чернівецька	8,3	3
24	Чернігівська	1,0	23

Джерело: складено на основі даних [13].

Загальна пропозиція ринку становить 75-77% вітчизняної та імпортової продукції - в основному це об'єктивно необхідні запаси (цитрусові та банани). У 2020 році виробництво плодів і ягід в Україні склало 2023,8 тис. тонн, тобто на 5% менше, ніж у попередньому році (табл. 2). Основний їх обсяг отримано від домогосподарств, особливо у 2022 році він становив 83,2%, тобто 1683,4 тис. тонн. При цьому відсоток вирощування фруктів становив 82,7%, а ягід – 89,6%.

Таблиця 2

Динаміка площ, урожайності, валового збору плодів і ягід за категоріями господарств України за 2019–2022 рр.

Рік	Усі категорії господарств	Зокрема			До всіх категорій господарств, %
		С.-г. підприємства	До всіх категорій господарств, %	Господарств населення	
Площа плодоносних насаджень, тис. гектарів					
2019р.	198,5	51,2	25,8	147,3	74,2
2020р.	198,5	50,7	25,5	147,8	74,5
2021р.	194,0	46,2	23,8	147,8	76,2
2022р.	191,0	43,5	22,8	147,5	77,2
Урожайність, т/га					
2019р.	10,3	6,5	62,9	11,6	112,9
2020р.	12,9	10,8	83,7	13,6	105,7
2021р.	10,9	7,5	68,6	12,0	110,0
2022р.	10,6	7,7	73,3	11,4	108,0
Валовий збір, тис. тонн					
2019р.	2 048,0	333,8	16,3	1714,3	83,7
2020р.	2 566,2	551,5	21,5	2014,7	78,5
2021р.	2 125,2	350,7	16,5	1774,5	83,5
2022р.	2 023,8	340,5	16,8	1683,4	83,2

Джерело: складено на основі даних [13].

Різке збільшення обсягів виробництва плодів і ягід спостерігалось у 2020 р. не лише в Україні, а й у Європі. Того року в нашій країні отримали рекордний урожай яблук – 1457,4 тис. тонн (у сільськогосподарських підприємствах – 504,6 тис. тонн і в господарствах населення – 952,9 тис. тонн), що в 1,4 раз більше за обсяги 2021 р.

Так, сприятливі природно-кліматичні умови 2020 р. вплинули на формування врожайності яблук, яка за всіма категоріями господарств становила 16 т/га, а це більше за попередній рік на 35,7 %. До 2019 р. Рівень урожайності в динаміці по господарствах населення коливався в межах 10–12 т/га, тоді як у сільськогосподарських підприємствах становив лише 5–7 т/га. Україна перебуває на одинадцятому місці у світовому виробництві яблук і четвертому в Європі.

Динаміка площ насаджень – як загальної, так і молодих та плодоносних – в сільськогосподарських підприємствах України показує нерівномірність процесів відтворення і загальну тенденцію до скорочення насаджень (табл. 3).

Максимального значення загальної площі садів досягнуто у 2019 році – 68,9 тис. га. З 2020 року основною тенденцією у садівництві стало скорочення загальної площі насаджень. Важливим показником, який найкраще характеризує фактичний репродуктивний стан плодово-ягідних насаджень, є питома вага щорічного закладення нових насаджень у зоні плодоношення. Дані аналізу змін у сфері плодово-ягідних насаджень за 2018-2022 роки, а також аналізу показників створення та реалізації насаджень у фермерських господарствах України свідчать, що у 2018 році найвищі результати зафіксовано у вирощуванні фруктів (табл. 3). У 2022 році площа садів зменшилася з 58,4 тис га до 44,3 тис. га внаслідок ліквідації садів та зменшення площі молодих насаджень, а також низьких результатів садіння плодів.

Таблиця 3

Динаміка площ плодових і ягідних насаджень, їх закладання й вибуття в сільськогосподарських підприємствах України

Показники	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Площа молодих насаджень, тис. га	16,7	18,2	16,5	15,7	11,4
Частка молодих насаджень загальній площі, %	24,24	27,62	27,5	26,88	25,73
Закладання садів, тис. га (посаджено)	1,39	1,28	0,92	1,14	0,53
Індекс площі вибуття до площі закладання	-0,366	3,34	7,44	2,74	27,6
Середньорічна площа насаджень на початок року, тис. га	67,0	68,9	65,9	60,0	58,4
Середньорічна площа насаджень на кінець року, тис. га	68,9	65,9	60,0	58,4	44,3
Вибуття (+)/збільшення (-) садів, тис. га	-0,51	4,28	6,81	3,14	14,63

Джерело: складено на основі даних [13].

Домогосподарства продають переважно яблука та волоські горіхи. До 60% плодів використовується для особистого користування і до 35% для продажу. Останніми роками частка продажів дещо зросла за рахунок розширення мережі закупівлі очищених і неочищених горіхів у громадських приймальних пунктах та гуртових пунктах збору. Посередники закуповують волоські горіхи та формують партії на експорт, як правило, як сировину для подальшої переробки [14].

На основі складеного нами плодово-ягідного балансу визначено рівень споживчої підтримки населення. Потреба в цій продукції в Україні була забезпечена у 2022 році лише на 71,3%, або 58,5 кг на людину. У споживчому кошику українців фрукти та ягоди, незважаючи на їхню корисність і важливість у здоровому харчуванні, посідають практично останнє місце за відповідністю фактичного споживання раціональній нормі (82 кг на людину на рік, без урахування винограду).

Україна має стати надійним експортером свіжих плодів і ягід та продуктів їх промислової переробки. Ця позиція є основою стратегії інноваційного розвитку садівництва. За всіма видами продукції темпи виробництва перевищують споживання через низькі надходження від імпорту та поставок від експорту. Отже, споживання ягід на одну людину на рік становить 2,6 кг, горіхів – 0,5 кг, кісточкових – 14,0 кг, зернових – 27,0 кг [12].

Важливим напрямком діяльності в аграрному секторі, зокрема галузі садівництва є дослідження, спрямовані на підвищення якості, адже вітчизняна плодово-ягідна продукція значно поступається імпортній, особливо за зовнішнім виглядом і смаком. Вихід на європейський ринок є пріоритетним, оскільки він привабливий своєю географічною близькістю та місткістю. Споживачі з країн ЄС щорічно закуповують понад 75 млн тонн різних фруктів, у тому числі 23 млн тонн імпортних екзотичних і традиційних фруктів.

Адаптація до ринкової системи виступає каталізатором створення конкурентних переваг для виробників плодово-ягідної продукції. Тому їм слід виробити раціональний стиль управління та зосередитися на виробництві конкурентоспроможної високоякісної продукції. Це породжує необхідність створення сучасної матеріально-технічної бази та отримання інвестиційних коштів для переведення виробництва на інноваційну базу. [15, 16].

На рисунку 3 показано низку елементів, що сприяють конкурентоспроможності виробництва продукції ягідництва. Дані елементи забезпечення виробничого процесу визначають конкурентоспроможність не лише вирощування плодів і ягід, а й усього підприємства.

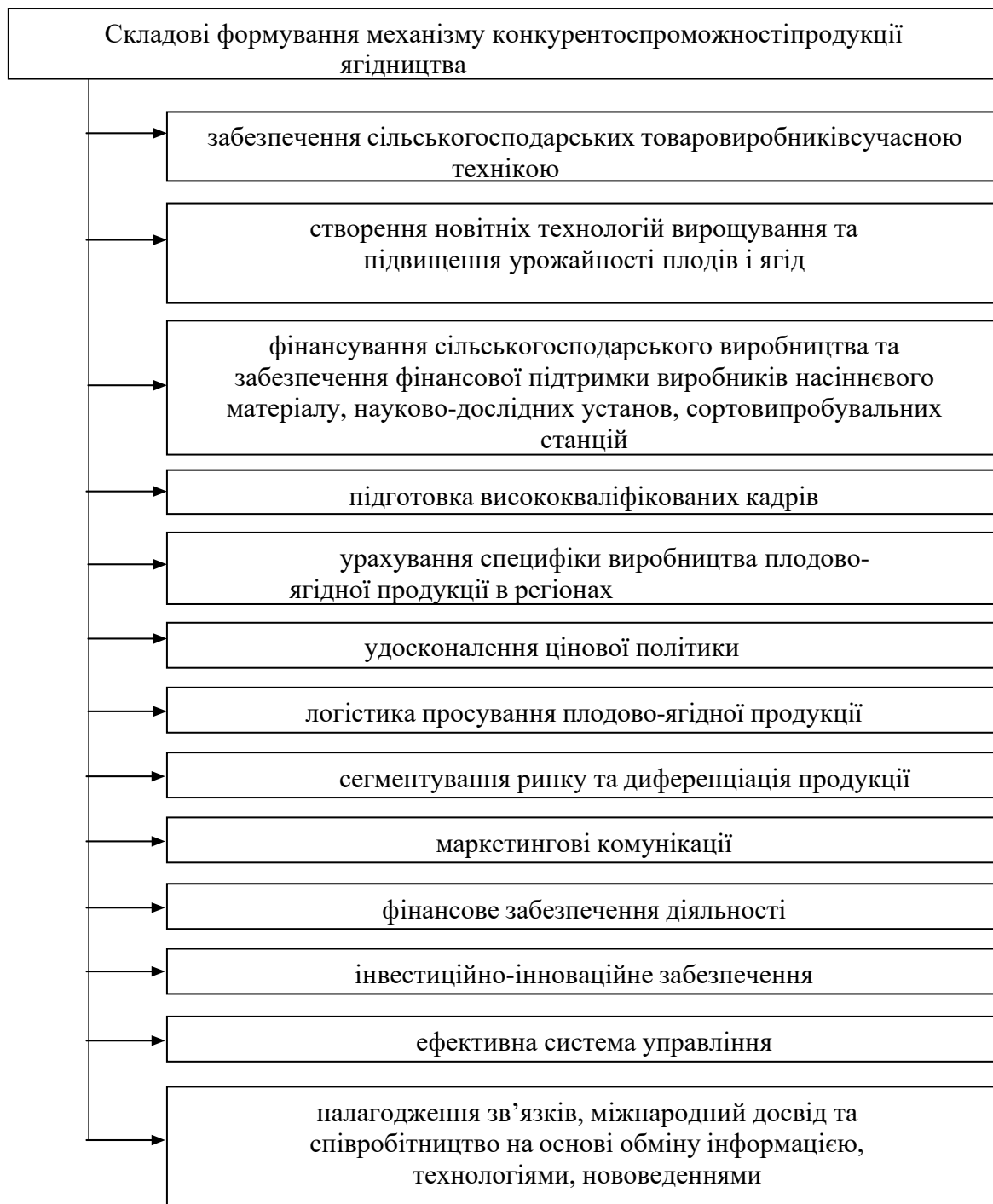

Рис. 3. Складові формування механізму конкурентоспроможності продукції ягідництва в умовах сьогодення
Джерело: побудовано на основі [17]

Варто також враховувати той факт, що суб'єкт господарювання намагається постійно зміцнювати свої конкурентні переваги шляхом використання інновацій та підвищує інвестиційну привабливість шляхом виробництва нових або вдосконалення старих видів продукції. Звичайно,

стратегія диверсифікації сільськогосподарської продукції має свої обмеження, пов'язані з розміром території, природно-кліматичними умовами, використанням техніки, обробіткою ґрунту тощо, але підвищення якості сільськогосподарської сировини та готової сільськогосподарської продукції, а саме плодово-ягідної продукції, удосконалення агротехніки, методів виробництва, модернізація обладнання та посилення екологічних стандартів у виробництві сільськогосподарської продукції під силу кожному підприємству, яке прагне досягти високої конкурентної позиції на ринку. Слід відмітити, що формування конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, у тому числі рослинництва, здійснюється шляхом аналізу та оцінки цілої системи одиничних, групових та інтегральних показників конкурентоспроможності, кожен із яких має свою класифікацію та особливості. Відношення корисного ефекту, або економічного результату, до сумарних витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції, визначає найвищий рівень конкурентоспроможності продукції. Це можна показати за допомогою формули:

$$K = EK / Цс \max \quad (1)$$

де EK – економічна ефективність, грн

$Цс$ – витрати на виробництво та реалізацію продукції, грн [18].

Відповідно логіці, більший позитивний ефект, а також більша конкурентоспроможність товару, означає, що більша ймовірність того, що господарюючий суб'єкт протистоїть конкурентам, розширить масштаби власного виробництва та розширить сегмент споживачів.

Для детальної оцінки конкурентоспроможності продукції необхідно вибрати показники, які охоплюють весь економічний потенціал сільськогосподарського підприємства, ефективність його використання та результати виробництва та реалізації продукції. Найважливішими з цих показників є як вартісні, так і видові: виручка від реалізації, сукупні витрати, собівартість продукції, рівень виробництва сировини, витрати праці на виробництво 1 т продукції на 1 га площі, прибуток, рівень рентабельності, ринок збуту. частка реалізованої продукції по відношенню до підприємств - конкурентів району, області чи галузі в цілому та інші не менш важливі показники.

Кожен показник, необхідний для оцінки конкурентоспроможності, містить важливу інформацію і відіграє фундаментальну роль у правильності майбутніх рішень і конкретних дій. Тому достовірність інформації та її правдивість залежать від професіоналізму працівників, зайнятих у цій сфері роботи, а також від постійного моніторингу конкурентної діяльності, ринкового середовища та споживчого попиту. Перекручена або неправдива інформація про конкурентів є недопустимою помилкою, яка може послабити конкурентні переваги компанії або зменшити її фінансові зусилля. Удосконалення стратегічного потенціалу компанії має підвищити ймовірність отримання точних і коректних результатів завдяки здатності аналізувати макроекономічну ситуацію та кон'юнктуру ринку. Щоб досягти цього, оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства та його продукції має проводитися в триетапному порядку. Спочатку оцінюється величина потенційної конкурентної спроможності, потім оцінюється ефективність використання конкурентної спроможності, а потім визначається індекс і рівень конкурентної спроможності суб'єкта господарювання та продукції (рис. 4).

Такий методологічний підхід до оцінки конкурентоспроможності дасть можливість реально оцінити реальний рівень потенційної конкурентної спроможності, раціоналізм використання цього інструменту та переваги та загрози для компанії стосовно конкурентів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Необхідно також зазначити, що реструктуризація безсумнівно підвищує конкурентоспроможність компанії та її товарів, що означає, що це зміни, які корисні для компанії. Звичайно, зміни мають певні риси та наслідки. В результаті успішна реорганізація сільського господарства вимагає складних і тривалих процесів, а не швидких, короткострокових рішень.

Таким чином, конкурентоспроможність, як важіль управління та мотиватор діяльності, є надійним інструментом і знаряддям для того, щоб компанія досягла фінансового успіху та високих прибутків, незважаючи на жорсткі правила ринкового механізму. Саме ж дослідження особливостей організації об'єднань аграрного виробництва та розробка механізмів оцінки конкурентоспроможності продукції рослинництва є актуальним і необхідним для забезпечення стабільного розвитку аграрного сектору України, підвищення його ефективності та конкурентоспроможності на світовому аграрному ринку.

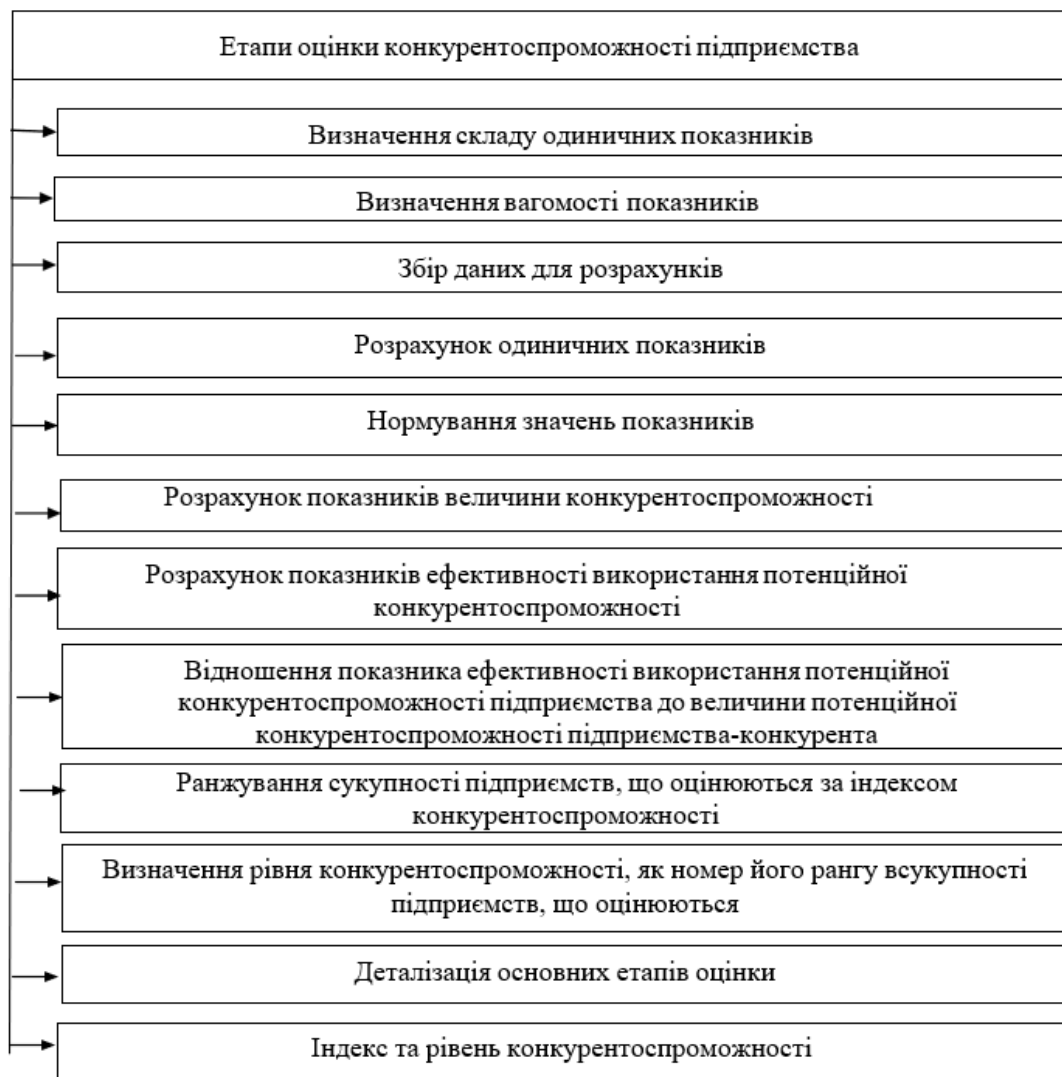

Рис. 4. Етапи оцінки конкурентоспроможності об'єднань аграрного сектору

Джерело: побудовано на основі [7-9].

Література

1. Бечко П. К., Пташник С. А., Лиса Н. В., Нагорна Ю. І. Методичні підходи щодо податкового стимулювання суб'єктів аграрного бізнесу. Збірник наукових праць Уманського націон. ун-ту садівництва. 2022. Вип. 101(2). С.164-172.
2. Білоченко А. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни. Економіка та суспільство. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>.
3. Громов О. Сільське господарство під час війни: зміна пріоритетів. Урядовий кур'єр. 2022. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silске-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-prioritet/>.
4. Іщенко Я. П. Забезпечення інформаційної функції управління аграрним бізнесом в умовах воєнного стану: особливості бухгалтерського обліку й оподаткування. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. No 1. С. 37-55.
5. Лучечко Ю., Гордійчук А. Регіональні тенденції і пріоритети розвитку аграрного бізнесу в Україні у період війни. Економічний форум, 2023, Вип. 1(3), С. 22-28.
6. Макалюк І.В., Кашпуренко Т.О., Баранніков М.О. Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. економіка та суспільство. 2023. Випуск 43. Електронний ресурс: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/8108b9e8-d454-407b-85a4-26524c531700/content>
7. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М.В. Присяжнюк, М.В. Зубець, П.Т. Саблук [та ін.]; за ред. М.В. Присяжнюка [та ін.]. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.
8. Лупенко Ю.О., Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Результати і проблеми реформування сільського господарства України. Економіка АПК. 2014. № 7. С. 26–38.

-
9. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «економіка». 2015. вип. 2(4). Ч. 2. С. 30–34.
 10. Прохорчук І. Світовий ринок ягід 2019: чи може бути «вижити» без трендів? URL: <https://www.growhow.in.ua/cvitovyy-rynok-iahid-2019-chy-mozhna-bude-vyzhyty-bez-trendiv/>
 11. Нестеренко С. А. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект: монографія. К. : 2012. 483 с.
 12. Поперечна О. Лохина – ягода №1 в Україні за площею комерційних насаджень. Ягідник. 2020. №1. С.19 - 21.
 13. Державної служби статистики України. Статистична інформація. URL: [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)
 14. Ринок ягідних культур в Україні та світі. URL: <http://ukrsadprom.org/blog/rynok-yagidnyh-kultur-vukrayini-ta-sviti/>
 15. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок продукції аграрного сектору: механізми ефективного розвитку. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізми ефективного розвитку прикордонних територій. 2014. Вип. 4(108). С. 191-198.
 16. Попадинець Н. М. Конкурентоспроможність продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках. Молодий вчений. 2015. №2. С. 1330-1333.
 17. Євчук Л. А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: монографія. Миколаїв: Вид-во Прокопчук Т. Ю. 2010. 340 с.
 18. Черевко О.В. Інноваційно-інвестиційний розвиток плодово-ягідної галузі в регіонах України. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск 28. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-55>

References

1. Bechko P. K., Ptashnyk S. A., Lysa N. V., Nahorna Yu. I. Metodichni pidkhody shchodo podatkovoho stymuliuвання sub'ektiv ahrarnoho biznesu. Zbirnyk naukovykh prats Umans'koho natsion. un-tu sadivnytstva. 2022. Vyp. 101(2). S.164-172.
2. Bilochenko A. Kredytuvannya ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3>.
3. Hromov O. Silske hospodarstvo pid chas viiny: zmina priorityetiv. *Uriadovi kurier*. 2022. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/silske-gospodarstvo-pid-chas-vijni-zmina-priorityetiv/>.
4. Ishchenko Ya. P. Zabezpechennia informatsiinoi funktsii upravlinnia ahrarnym biznesom v umovakh voiennoho stanu: osoblyvosti bukhhalters'koho obliku y opodatkuвання. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*. 2022. No 1. S. 37-55.
5. Luchechko Yu., Hordiichuk A. Rehionalni tendentsii i priorityety rozvytku ahrarnoho biznesu v Ukraini u period viiny. *Ekonomichnyi forum*, 2023, Vyp. 1(3), S. 22-28.
6. Makaliuk I.V., Kashpurenko T.O., Barannikov M.O. Stanovyshche pidpriemstv ahrarnoho sektoru Ukrainy v umovakh viiny: finansovo-investytsiini aspekty. *ekonomika ta suspilstvo*. 2023. Vypusk 43. Elektronnyi resurs: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/8108b9e8-d454-407b-85a4-26524c531700/content>
7. Ahrarnyi sektor ekonomiky ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku) / M.V. Prysiazhniuk, M.V. Zubets, P.T. Sabluk [ta in.]; za red. M.V. Prysiazhniuka [ta in.]. K.: NNTs IAE, 2011. 1008 s.
8. Lupenko Yu.O., Sabluk P.T., Mesel-Veseliak V.Ia., Fedorov M.M. Rezultaty i problemy reformuvannya silskoho hospodarstva Ukrainy. *Ekonomika APK*. 2014. № 7. S. 26–38.
9. Lupenko Yu.O. Rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy: prohnozy ta perspektyvy. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnogo universytetu. Serii «ekonomika»*. 2015. vyp. 2(4). Ch. 2. S. 30–34.
10. Prokhorchuk I. Svitovyi rynek yahid 2019: chy mozhe buty «vyzhyty» bez trendiv? URL: <https://www.growhow.in.ua/cvitovyy-rynok-iahid-2019-chy-mozhna-bude-vyzhyty-bez-trendiv/>
11. Nesterenko S. A. Konkurentospromozhnist silskohospodarskykh pidpriemstv: upravlinskyi aspekt: monohrafiia. K. : 2012. 483 s.
12. Poperechna O. Lokhyna – yahoda №1 v Ukraini za ploshcheiu komertsiiynykh nasadzen. *Yahidnyk*. 2020. №1. S.19 - 21.
13. Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Statystychna informatsiia. URL: [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)
14. Rynek yahidnykh kultur v Ukraini ta sviti. URL: <http://ukrsadprom.org/blog/rynok-yagidnyh-kultur-vukrayini-ta-sviti/>
15. Popadynets N.M. Vnutrishnii rynek produktsii ahrarnoho sektoru: mekhanizmy efektyvnogo rozvytku. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Mekhanizmy efektyvnogo rozvytku prykordonnykh terytorii*. 2014. Vyp. 4(108). S. 191-198.
16. Popadynets N. M. Konkurentospromozhnist produktsii ahrarnoho sektoru na vnutrishnomu ta zovnishnomu rynkakh. *Molodyi vchenyi*. 2015. №2. S. 1330-1333.
17. Ievchuk L. A. Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnistiu silskohospodarskykh pidpriemstv: monohrafiia. *Mykolaiv: Vyd-vo Prokopchuk T. Yu.* 2010. 340 s.
18. Cherevko O.V. Innovatsiino-investytsiinyi rozvytok plodovo-yahidnoi haluzi v rehionakh Ukrainy. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2021. Vypusk 28. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-55>